

Шевцова Ю.М.,

кандидат наук з державного управління,
начальник відділу у справах сім'ї, молоді та спорту
Шевченківської районної в місті Києві
державної адміністрації

Особливості роботи з молоддю в контексті людського розвитку: нова державна парадигма

Розглядаються питання здійснення державної молодіжної політики в контексті викликів людського розвитку. Розкривається сутність впливу сучасних ризиків і загроз на процес соціального становлення та розвитку молоді в Україні і за її межами, підкреслюється їх взаємодоповнення та взаємопідсилення. Пропонується низка рекомендацій щодо організації роботи з молоддю, адекватної сучасним реаліям, зокрема, розвиток стимулюючих, розвиваючих, а також дозвілєвих програм.

Ключові слова: державна молодіжна політика, людський розвиток, молодь.

Шевцова Ю.Н. Особенности работы с молодежью в контексте человеческого развития: новая государственная парадигма

Рассматриваются вопросы осуществления государственной молодежной политики в контексте вызовов человеческого развития. Раскрывается сущность влияния современных рисков и угроз на процесс социального становления и развития молодежи в Украине и за ее пределами, подчеркивается их взаимодополнение и взаимоусиление. Предлагается ряд рекомендаций по организации работы с молодежью, адекватной современным реалиям, в частности, развитие стимулирующих, развивающих, а также досуговых программ.

Ключевые слова: государственная молодежная политика, человеческое развитие, молодежь.

Shevtsova J.M. Features of work with young people in the context of human development: a new paradigm of government

Issues of implementation of the national youth policy in the context of the challenges of human development are considered. Essence influence contemporary risks and threats in the process of social development and youth development, consistent a role in the development of the youth sector in Ukraine and abroad. The principles of state youth policies, which must be based on the local context and be adequate modern overarching principles, are proposed.

Key words: state youth policy, human development, youth.

Постановка проблеми. Для всіх, хто досліджує тенденції розвитку сучасного державного управління, достатньо актуальною є потреба теоретичного переосмислення ролі та значення молодіжного ресурсу в розвитку соціокультурних процесів, що відбуваються в масштабах усієї планети, оскільки молодь безпосередньо пов'язана з реалізацією різних моделей модернізації, вона є повноправним суб'єктом інтеграції зусиль, спрямованих на запобігання соціально-політичним, фінансово-економічним, демографічним та екологічним ризикам і загрозам, що виникають у результаті глобалізації.

За таких умов стратегічне й оперативне управління ризиками стає одним з головних завдань державних органів та установ, які беруть участь в управлінні процесами, що відбуваються в молодіжному середовищі, сегменти якого інтегрують усі групи ризиків. В умовах старіння суспільства навантаження на молодь (як соціальна страта, що акумулює від 30 до 60% населення в країнах) серйозно збільшується. В Україні налічується майже 8,6 млн економічно активних молодих осіб віком від 15 до 35 років, що становить близько 39% усього економічно активного населення країни [1, с. 162]. Найбільша за всю історію чисельність молодого

населення міняє наш світ і наше майбутнє. Тому розвиток якісних характеристик молодого покоління значною мірою визначає якість людського ресурсу країни наразі й на перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Новітні підходи до роботи з молоддю ґрунтуються на науково обґрунтованому аналізі впливу чинників нових суспільних організацій, в основі яких лежить глобалізація усіх сфер людської діяльності за допомогою сучасних засобів комунікації, на молодіжне середовище [1–5]. Дослідження доводять, що у світі, який змінюється, стратегічні переваги будуть у тих спільнот, які зможуть ефективно накопичувати та продуктивно використовувати інноваційний потенціал людського розвитку, основним носієм якого є молодь.

В Україні проблеми соціального залучення молоді в контексті людського розвитку є предметом досліджень Державного інституту розвитку сімейної та молодіжної політики та Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України [1; 6–8]. У згаданих публікаціях привернуто увагу до особливостей процесу соціального становлення та розвитку молоді в умовах глобалізації суспільного життя, здійснено оцінку багатовимірних аспектів людського розвитку, що дає змогу більш точно визначати пріоритети і покращити адресність державних програм на шляху до подолання соціального відторгнення молодого покоління та залучення його до повноцінного життя в самоорганізованому суспільстві.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Проте до цього часу залишається недостатньо проаналізованим вплив ризиків і загроз, спричинених чинниками людського розвитку, на зміни суспільного середовища, у якому функціонує система роботи з молоддю в Україні.

Метою статті є обґрунтування необхідності зміни парадигми державної політики стосовно молоді під впливом закономірностей людського розвитку. Для досягнення мети необхідним є вирішення таких завдань: дослідження зв'язків між тенденціями людського розвитку та змістом державної молодіжної політики; аналіз впливу сучасних чинників людського розвитку на молодіжне середовище; виявлення перспективних напрямів державної молодіжної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу. Визнання категорії “молодь” та виокремлення її у самостійний напрям діяльності держави відображає закономірності людського розвитку. Вплив суспільних процесів на розвиток молодого покоління є незворотним і глобальним, але водночас має свої особливості, аналіз та передбачення яких об'єктивно необхідні. Відповідно, державна політика стосовно молоді є частиною та наслідком такого впливу.

Характерно, що молодь як особливий об'єкт державної політики почали сприймати відносно нещодавно. Ще наприкінці XIX ст., коли середня тривалість життя була невеликою, проблематика юності та молодості не була особливою соціальною проблемою: більшість дітей починала працювати в настільки юному віці як у сімейному господарстві, так і за наймом, що ніяких кризових процесів у свідомості й поведінці в процесі переходу до підліткового, а потім і молодіжного віку, практично не спостерігалось.

Становлення й укрупнення індустріального суспільства на початку XX ст. вимагало грамотного, дисциплінованого і достатньо відповідального працівника, відповідно, в Європі масово почали відкриватися школи, професійні училища та інші заклади освіти. Після Першої світової війни, під час становлення тоталітарних режимів у Європі, науковці, виконуючи соціальне замовлення політиків, розробили та впровадили в практику своїх держав цілу низку ефективних соціальних технологій,

що забезпечували формування масової націонал-патріотичної свідомості молоді, яка стала у більшості своїй ярим прихильником тоталітарних режимів.

Під впливом “бебі-буму” 60-х рр. ХХ ст. молодь вже виокремлюється як велика соціально-демографічна група суспільства. Багато країн змогли скористатися “дивідендами”, які дає така продуктивна і недорога робоча сила і пов’язане з цим низьке демографічне навантаження. Однак молодим людям нелегко було знайти своє місце в динамічному постіндустріальному суспільстві. Деяка частка молодих людей почала випадати із загального процесу адаптації, поповнювати ряди маргінальних елементів, стаючи вогнищем соціальної дестабілізації і злочинності (так звані “молодіжні революції в Західній Європі”). Таким чином, у другій половині ХХ ст. постала гостра потреба комплексного державного втручання у розв’язання молодіжних проблем. Відповідно, виникають концепції державного впливу на ці процеси, які досить швидко продемонстрували відчутні результати, насамперед у забезпеченні освіти та зайнятості молоді. Наприкінці 1980-х рр. у більшості розвинених країн уже сформувалася окрема державна молодіжна політика, що базувалася на власній законодавчій базі та інституційному підґрунті. На першій Всесвітній конференції міністрів у справах молоді було проголошено основний принцип молодіжної політики кінця ХХ ст.: активна інтеграція особистості в суспільство, що мала сприяти тому, аби молоді люди стали самодостатніми громадянами, узяли на себе відповідальність за існуючий суспільний лад і правову державу [9].

Молодіжна політика незалежної України також перебуває під впливом тенденцій людського розвитку. Українська молодь початку ХХІ ст. – це перше покоління громадян, процес соціалізації якого відбувається в умовах економічних, суспільних та ціннісних трансформацій; молодь у своїй більшості сприйняла ці виклики, але згодом життя для неї різко ускладнилося, перехід до дорослого стану, який раніше складався з традиційних атрибутів – безкоштовна освіта, гарантована робота, економічна стабільність, – став більш невизначеним. Відповідно, шляхи молодих людей до дорослого життя та незалежності стали іншими, ніж двадцять років тому. З одного боку, молодь має безпрецедентну кількість виборів в організації дозвілля, з другого – вона опинилася перед новими ризиками і викликами, що пропонують освітня сфера і ринок праці. Діапазон сучасних можливостей та ризиків і є найважливішою характеристикою життя молодих людей, що в остаточному підсумку призводить до прискорення темпів нарощування кількісних параметрів потенціалу в одних випадках, або ж до процесів їх сповільнення – в інших.

Найбільше вплив ризиків і загроз людського розвитку відчувається у сфері зайнятості молоді. Хоча рівень зайнятості серед осіб у віці 25–29 років є вищим, ніж у середньому по Україні та становить 72,0%, проте він є найнижчим за останні 10 років. Рівень безробіття населення працездатного віку в середньому становить 8,8%, а молоді – 11,7% [6, с. 214–215]. Загалом молодь є найбільш уразливішою категорією населення на ринку праці і становить 26% безробітних громадян [7, с. 18].

Виникнення молодіжного ринку праці на початку 1990-х рр. надало можливість випробувати нові трудові практики, зокрема гнучку зайнятість. Тимчасова робота у фаст-фудах, рекламних акціях не вимагала від молоді прояву ініціативи. Проміжок між студентською і постійною роботою часто трактувався як тимчасовий стан, що давав змогу молодим особам “знайти себе” до того, як вони розпочнуть дорослу працю та сімейне життя. Однак з початком кризи складнощі у пошуку постійної роботи стали нормальним явищем. Нині молоді люди відкладають свій вихід на ринок праці через загальну проблемну ситуацію на ринку праці,

незадовільну заробітну платню, а також часто через небажання брати на себе тягар відповідальності за самотійне і подружнє життя.

Таким чином, справляється прямий вплив ризиків і на налаштованість молоді на подружнє життя. Останніми роками дослідники спостерігають тенденцію до збільшення тривалості проживання молоді з батьками, яку пов'язують із зростанням тривалості навчання, погіршенням ситуації на ринку праці та ринку житла і кредитів. Більше того, значна частина молоді, яка вже перебуває у шлюбі, мешкає разом з батьками одного з членів подружжя [1, с. 52, 238].

Ще більше залежність молоді від сучасних ризиків людського розвитку простежується у сфері здобуття освіти. Сьогодні молоді люди підпорядковані жорстким вимогам успішності в середній школі та у подальшому у вищій. Ці вимоги створюють для молодої людини нові можливості розвитку і кар'єри, але водночас можуть стати причиною справжнього стресу або незатребуваності, а для багатьох – причиною подальшої маргіналізації. І хоча в Україні впродовж 1990-х рр. чисельність студентів вищих навчальних закладів постійно зростала, при цьому частка осіб з вищою освітою серед молоді постійно знижується [6, с. 76].

Це також можна пояснити значним залученням молоді до міграційних процесів, тобто значна частина активної молоді з вищою освітою щорічно виїжджає за кордон. Так, за результатами всеукраїнського дослідження майже третина (29,9%) опитаних молодих людей хотіли б виїхати з України [10]. Більшість – 84,6% – не бачить місця своїй самореалізації в Україні. При цьому кожен другий представник української молоді (50,8%) вважає, що досягти успіху легше за кордоном. Зазначене ще більше загострює демографічну кризу та знижує ефективність функціонування ринку праці України.

Ті молоді люди, які залишаються в країні, продовжують підвищувати свою освітню підготовку до 35-річного віку. Однак так званий період напіврозпаду компетенції нині становить менше 5 років. Тобто фактично одразу після отримання диплома випускники вже перестають відповідати актуальному науково-технологічному рівню і мають підвищувати свій рівень кваліфікації. Але, на жаль, в Україні на сьогодні відсутні практики навчання впродовж життя.

Водночас збільшується кількість молодих українців, які взагалі не мають повної середньої освіти. Якщо серед покоління 1930–1949 року народження частка осіб без середньої освіти складає 35,4%, то серед покоління 1950–1972 року народження таких тільки 11,7%, а вже серед представників нинішнього покоління частка тих, хто не має середньої освіти, становить 18,5% [6, с. 64]. При цьому дослідники зазначають, що низький рівень освіти має тенденцію ставати спадковим [6, с. 67]. Суттєве збільшення серед сучасного покоління тенденції відтворення неповної середньої освіти набирає загрозливої динаміки. Ця значна частина молоді – бідна і малоосвічена – швидше входить у доросле життя, не поповнюючи активний людський капітал і обмежуючи здатність суспільства до розвитку. Разом з тим обмеженість в отриманні високооплачуваної роботи для людей з низьким рівнем освіти призводить до неможливості забезпечення власних потреб. Виникає необхідність у підтримці з боку держави, що відволікає значну частину коштів державного бюджету з програм розвитку на програми соціального захисту. Подібне соціальне відторгнення, у свою чергу, посилює розчарування великої частини молоді, що згодом переростає у аполітизм, нігілізм, недовіру до суспільних цінностей, породжуючи цілісну субкультуру споживання та глобальну проблему соціальної пасивності.

Безпосередньо ризики людського розвитку впливають і на сферу здоров'я. Так, у результаті вільного вибору способу життя молоді люди беруть на себе ризик втрати здоров'я. Як розумового – унаслідок нестабільності сучасного життя, що спричиняє депресію, шлункові розлади, суїциди, так і фізичного – через збільшення рівня вживання алкоголю, тютюну, наркотиків, гіподинамію, що призводить до нещасних випадків і травм, а також поповнення лав вразливих категорій, що підпадають під соціальний захист [1, с. 95, 143]. Нездоровий спосіб життя впливає також і на репродуктивні функції, тобто на потенційне бажання мати дитину.

Дещо опосередковано, але не менш чутливо впливають ризики на сферу дозвілля. Оскільки можливості організації вільного часу постійно розширюються, дозвіллі практики стали надзвичайно важливими у формуванні орієнтацій та свідомості молодих людей, однак значна частина молоді просто не має доступу до цих практик, що, беззаперечно, може спричинити проблему у формуванні самоідентифікації молодої людини. Вражаючими темпами зменшується кількість закладів і майданчиків для відпочинку та дозвілля за місцем проживання, а на тлі зростання кількості автомобілів все менше стає безпечних місць для дозвілля. В умовах зростання соціальної напруженості та насильства на вулицях батьки прагнуть обмежити життєвий простір підлітків, віддаючи перевагу проведенню часу вдома, а не в громадських місцях, тому утвердився новий вид молодіжної комунікації через віртуальний простір, мережу Інтернет. Безумовно, нові технології надали молоді доступ до більш мобільних форм соціалізації (користування мобільними пристроями та електронною поштою, участь у соціальних мережах, блогосфера) та розширили їх можливості розвивати відносини поза часом та простором. Водночас ці технології роблять молодь більш вразливою для нових форм кібернасильства. На цьому тлі хвиля агресивної реклами, де ризик ведення бізнесу порівнюється із ризиком екстремальних видів спорту, є потужним важелем впливу на молодь. Натомість сьогодні в суспільстві наявна гостра нестача позитивних постатей та прикладів для наслідування, які могли б мотивувати молоду людину до активного способу життя.

Безпосередньо впливають ризики на сферу громадської активності. Апатія та недовіра до політичних процесів відсторонює молодь від участі у суспільному житті. За даними обстеження [7], 88% молоді не бере участі у жодному суспільно-політичному заході. Основною причиною неучасті молоді у голосуванні, після варіанта “не маю права голосу”, є аполітичність – 14,4%.

Викладене вище можна підтвердити, аналізуючи деякі результати соціологічних опитувань молоді, наведені у зазначених дослідженнях. Перші враження є досить позитивними. Так, розподіл відповідей на запитання “Чого найбільше Ви хотіли б досягти в житті?” демонструє, що переважна більшість опитуваних зорієнтована на особисте здоров'я, кар'єру, матеріальний добробут та родину. Цінності демократичного суспільства “бути вільним і незалежним у своїх рішеннях та вчинках” сприймає як особисті цілі життя 38% опитаних; 30% молодих людей орієнтовані на самореалізацію. Але при цьому орієнтація на корисність своїй державі актуальна тільки для 10% молоді, і лише 4% опитаних вважають, що “зробити щось значуще для свого народу, майбутнього країни” є важливим [6, с. 116].

Наступний блок питань вже прямо свідчить про стійку орієнтацію молоді на підтримку держави в усіх сферах своєї життєдіяльності. Так, на запитання “Чи повинна держава здійснювати соціальну підтримку молоді?” частка молодих людей, які вважають підтримку держави не потрібною, тільки 2% [6, с. 116]. Споживацькі орієнтації молоді конкретизовані у розподілі відповідей на запитання “У чому

повинна проявлятися державна підтримка молоді?”. Найбільший відсоток отримали відповіді “у гарантії першого робочого місця” – 55%, “у гарантії безкоштовного отримання загальної середньої освіти” – 54% та “у наданні пільгових кредитів” – 47% [6, с. 118]. Поширеність патерналістських орієнтацій молоді фахівці пояснюють ментальними спогадами про соціальну стабільність та захищеність часів соціалістичного минулого, які державі так і не вдалося трансформувати у бік підвищення значущості особистої ініціативи та відповідальності.

Тепер екстраполюємо вплив існуючої моделі державної молодіжної політики на основні параметри життєдіяльності молоді з точки зору відповідності сучасним викликам людського розвитку.

Упродовж двадцяти років незалежності Українська держава намагалася створити умови для формування і реалізації принципово нової державної політики, метою якої було визначено сприяння соціальному становленню та розвитку молоді. Основні завдання державної молодіжної політики реалізуються відповідно до державних цільових програм.

На сьогодні єдиною діючою молодіжною програмою є Державна цільова соціальна програма “Молодь України” на 2009–2015 роки [11]. Пріоритетними завданнями Програми є створення умов для інтелектуального самовдосконалення, творчого розвитку особистості; утвердження патріотизму, духовності та формування загальнолюдських цінностей; пропаганда та формування здорового способу життя; створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді; надання підтримки молодіжним громадським організаціям; інтеграція українських молодіжних організацій до світових організацій. Порівняно з попередньою програмою, що діяла впродовж 2005–2008 рр. [12], актуальність втратили такі завдання, як запобігання негативним явищам у молодіжному середовищі, залучення молоді до роботи в органах державної влади, формування інформаційного простору, реалізація прав молоді з особливими потребами. Якщо згадати перші Комплексні заходи Кабінету Міністрів України щодо реалізації державної молодіжної політики (“Молодь України”), затверджені ще у 1998 р., тоді пріоритетними завданнями роботи з молоддю вважались: сприяння духовному і фізичному розвитку молоді, виховання почуття громадянської свідомості та патріотизму; сприяння реалізації творчого потенціалу; формування правової культури та профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі; захист молодих громадян від дискримінації з мотивів віку; залучення молоді до соціально-економічного, політичного та культурного життя, подолання її соціально-політичної апатії; сприяння підприємницькій діяльності молоді, урахування особливостей умов життєдіяльності та життєвих цілей різних соціальних груп молоді; підтримка талановитої та обдарованої молоді, молодіжних громадських організацій; сприяння поглибленню міжнародних молодіжних контактів [13]. Як бачимо, незмінними протягом всього періоду незалежності вважались такі завдання, як формування патріотизму, підтримка обдарованої молоді, молодіжних громадських організацій, розвиток міжнародних молодіжних контактів. Але якщо сьогодні держава спрямовує зусилля на творче самовдосконалення молодої особистості, то 15 років тому важливим вважалось подолання соціально-політичної апатії, урахування особливостей життєдіяльності різних соціальних груп молоді, захист молоді від дискримінації за віком, тобто саме те, що зараз розглядається як соціальне відторгнення та наслідки ризиків глобалізації людського розвитку.

У 2007 р. урядом було здійснено спробу ще раз повернутися до проблеми соціальної пасивності молоді та розроблено проект Концепції Загальнодержавної

програми активізації молодіжної участі на період до 2015 року, яким передбачалося створення передумов для формування соціально активної життєвої позиції у молодих громадян, забезпечення можливостей участі молодих людей у формуванні та реалізації державної політики на всіх рівнях [14]. Однак вказаний проект так і не набув статусу Програми.

Водночас дослідження провідних напрямів роботи з молоддю в інших країнах світу свідчать про дещо інші тенденції. В Європейському Союзі молодь розглядається не як проблема, а, передусім, як людський капітал, який накопичується за чітко обмежені фази життєвого циклу та потребує інвестування за допомогою різних інститутів і проектів суспільства. Тому протягом 1990-х – початку 2000-х рр. державна політика стосовно молоді в Європі почала переорієнтовуватися на індивідуальні прагнення та пріоритети самої людини, що відобразилось на тенденціях роботи з молоддю. Акцент на значущість молодіжних об'єднань та організацій втратив свою актуальність. Замість цього розвиток отримали програми і проекти, що спрямовувалися на роботу не з групами, а з конкретними молодими людьми. Передусім, це створення сприятливих умов для розвитку бажання молодої людини працювати і брати активну участь у житті громади [3].

Європейський Союз розробив широкий набір цільових програм, що спрямовані на подолання соціального відторгнення та соціальне залучення [2, с. 19–30; 5]. Наприклад, у більшості країн з платною вищою освітою сім'ї з високим або середнім достатком вносять більш високу платню ніж малозабезпечені, які повністю або частково звільняються від плати за навчання за допомогою податкових пільг, грантів, позик [2]. Разом з тим відбувається заохочення молодіжної творчості, ініціативи і досягнень комплексом державних премій і пільг, грантових програм, формуванням образу активної молоді, що досягає успіху у рамках закону і норм суспільної моралі. Зокрема, у Франції реалізується низка державних проектів у сфері культури:

- підтримка молодіжного кінематографа: виділення субвенцій на створення і поширення якісних фільмів, що розвивають художній смак;
- розроблення молодіжних програм, що заохочують читання книг: створюються міні-бібліотеки при дозвіллевих і соціальних центрах, у таборах відпочинку; заснована національна премія за кращі твори для молоді;
- забезпечення молоді з бідних сімей доступом до зайняття спортом: видача “спортивних купонів” для оплати занять у секціях, виділення ресурсів на місцевий рівень для розвитку спортивної інфраструктури;
- створення спеціалізованих інформаційних центрів для молоді, де надаються інформаційні і консультаційні послуги [15].

Прикладом комплексної стратегії молодіжної політики є так званий “Дитячий план”, проголошений у Великобританії у 2007 р., що має на меті впродовж десяти років зробити країну найкращим місцем для виховання дітей та молоді. Дитячий план спрямовано на підтримку всіх сімей задля забезпечення гідних умов сімейного виховання дітей, досягнення пристойного рівня шкільної освіти, залучення батьків до розвитку власних дітей, створення інфраструктури змістовного дозвілля [4, с. 15].

Як наслідок, при тому, що частка молоді у складі населення європейських країн, починаючи з 90-х рр., послідовно знижується, показники економічної активності молоді поступово зростають. При цьому, за даними міжнародних досліджень, нова генерація працівників сповідує систему гуманістичних цінностей, принцип лояльності та корпоративної соціальної відповідальності, а не гроші [16].

Висновки. Державну молодіжну політику не можна розглядати відокремлено від конкретно-історичних обставин, загальних соціально-економічних тенденцій, а також найближчих або більш віддалених перспектив. У світовому масштабі домінуючими стають нові підходи до роботи з молоддю, які передбачають її відповідність чинникам людського розвитку, підтримуються адекватністю форм та методів інституційного характеру, працюють на випередження.

В Україні сучасне молоде покоління виявилось не готовим до залучення до нових викликів та можливостей глобалізації. Низка ризиків та загроз формують життєвий досвід молодої особистості, посилюють соціальне відторгнення, знижують активність, маргіналізують або підштовхують до еміграції. Відповідно, актуальність процесу розвитку державної молодіжної політики полягає в тому, що владним інституціям потрібно гнучко та адаптивно враховувати виклики трансформаційного періоду, зміну потреб молодих громадян, суспільства й світу у цілому.

Оптимальний підхід має надавати можливість своєчасно вимірювати та адаптувати ризики та загрози людського розвитку до продуманого, скоординованого та забезпеченого відповідними ресурсами плану розвитку державної молодіжної політики. Для цього, на нашу думку, необхідно:

- проаналізувати якість системи роботи з молоддю задля стратегічного планування майбутнього та продумати умови ефективного інвестування ресурсів у систему роботи з молоддю;
- приділяти більше уваги тим потребам і вимогам молодих людей, які дадуть змогу поліпшити їх здоров'я, освіту, працевлаштування і самореалізацію;
- розвивати позитивну діяльність в інтересах молоді, тобто просвітницькі та рекреаційні дозвіллієві програми, що сприяють удосконаленню особистісного та соціального розвитку молодих людей.

Ідея нової парадигми спонукатиме до *подальших досліджень*, які допоможуть осмислити необхідність змін основних механізмів впливу на реальні процеси, що відбуваються в суспільстві, залежно від історичних умов та державницьких завдань, а також сприятимуть розв'язанню у цілому проблеми зростання якісних показників людського розвитку.

Список використаних джерел

1. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціал. дослідж. ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с.
2. Молодежная политика: зарубежный и отечественный опыт : аналит. вестн. – М. : Аналитич. Упр. Совета Федерации федерал. Собр. РФ, 2007. – № 4 (321). – 56 с.
3. Соколов А. В. Современные институты молодежной политики в Европе: история становления и развития / А. В. Соколов // Вестн. междунар. организаций: образование, наука, новая экономика. – 2009. – № 1 (23). – С. 84–99.
4. Мирошкина М. Р. Зарубежный опыт организации работы с населением в местных сообществах. Научно-методический комплекс / М. Р. Мирошкина. – М. : Кейп Паблишерз, 2010. – 82 с.
5. Ruddick Sue. The Politics of Aging: Globalization and the Restructuring of Youth and Childhood / S. Ruddick. – Режим доступу : <http://www.blackwell-synergy.com/doi/pdf/10.1111/1467-8330.00326>.
6. МОЛОДЬ в умовах становлення Незалежності України (1991–2011 роки) : щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Державний інститут розвитку сімейної та молодіжної політики [редкол. : О. В. Белишев (голова) та ін.]. – К., 2011. – 316 с.
7. Національна доповідь про людський розвиток 2011 “Україна: на шляху до соціального залучення”. – Режим доступу : http://www.undp.org.ua/files/ua_95644NHDR_2011_Ukr.pdf.
8. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір : (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціал. дослідж. НАН України, 2008. – 383 с.

9. The United Nations Today. United Nations. New York. 2008. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/development/progareas/global/youth.shtml>.
10. Опитування: майже 30% молоді планує емігрувати з України. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/46807>.
11. Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2009–2015 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 січ. 2009 р. № 41. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
12. Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004–2008 роки : Закон України від 18 листоп. 2003 р. // Голос України. – 2003. – 16 груд.
13. Про Комплексні заходи Кабінету Міністрів України щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні (“Молодь України”) : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 берез. 1998 р. № 348. – Режим доступу: [www http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show).
14. Проект Концепції Загальнодержавної програми активізації молодіжної участі на період до 2015 року. – Режим доступу: <http://msms.gov.ua/sport/control/uk/doccatalog/list?currDir=90910>.
15. Нова європейська стратегія “Європа 2020”. – Режим доступу: http://www.depmlpol.ru/press_centra/news/index.php?ELEMENT_ID=753.
16. Дослідження PwC “Millenials at work: Reshape the workplace”. – Режим доступу : http://www.pwc.ru/en_RU/ru/hr-consulting/publications/assets/millenials.pdf.